

❖ An Lúibín ❖

19 Mí an Mheithimh 2006

Oideachas dátheangach

Bilingual education (in which certain subjects are taught through the medium of another language) is a highly effective way of creating bilingual children. Yet in Australia few schools utilise it.

Is ait an scéal ag an Astráil é, mar a deir saineolaí dár gcuid, an tOllamh Michael Clyne: an oiread sin teangacha á n-úsáid ann ach an aigne aonteangach ag dul i neart. Is é a thuairim féin agus tuairim a lán eile go bhfuil mórán daoine ann nach dtuigeann go ndéanann an dá theanga intinn an pháiste níos aclaí agus go gcuireann feabhas ar a chumas meabhraithe. Tuigeann an dalta an difríocht atá idir brí agus foirm dá bharr. (Ba chirt a rá, b'fhéidir, go dtuigtear an dóigh a dtéann brí agus foirm i bhfeidhm ar a chéile.)

Scéal a bhí ar an *Education Age* a d'athmhúscail suim *An Lúibín* sna cúrsaí seo.¹ Rinne sé cur síos ar oideachas dátheangach i Stát Victoria, rud atá difriúil leis an gclár LOTE (*Languages other than English*). Sa chlár sin múintear teangacha iasachta (Fraincis, Indinéisís, Seapáinis agus mar sin de) mar ábhar iontu féin. Scéal eile ar fad is ea an t-oideachas dátheangach: úsáidtear an teanga iasachta mar mhodh múinteoireachta féin in ábhair áirithe – an eolaíocht, an ealaín, an ceol agus eile. I Victoria tá cúig scoil déag a dhéanann é seo – dhá bhunscoil déag agus trí mheánscoil (ní féidir a rá cá mhéad scoil Chaitliceach a dhéanann é cheal figiúirí). Bíonn seacht n-uaire an chloig sa tseachtain ar a laghad dlite d'fhoghlaim na teanga ar an mbealach seo.

Dealraíonn sé go bhfuil toradh an oideachais seo ag cur go maith le taighde eile a deir go mbíonn rath ar gach ábhar má bhíonn an dá theanga ar a thoil ag an dalta. Níl aon amhras ann ná go gcuireann sé feabhas iontach ar líofacht an dalta; is gearr go ndéantar Frainciseoir paiteanta den té a thosaigh le Béarla amháin.

Tá deacrachtaí ann: thug taighde a rinneadh cúpla bliain ó shin le fios go raibh an iomarca béime á cur ar thuiscint na teanga seachas ar í a labhairt, agus is deacair do mhórán príomhoidí tairbhe an oideachais dhátheangaí a áitiú ar an scoil. Tá amhras ag daoine air: ní thuigeann siad na buntáistí a bhaineann le teanga eile maidir le postanna agus eile, go háirithe nuair atá na táinte Astrálach ag obair thar lear. Tá eolas forleathan ar Bhéarla sa Ghearmáin ach tá an-tábhacht le Gearmáinis fós; eochair í a osclaíonn míle glas.

Tá trácht anois ar scoil Ghearmáinise a chur ar bun i Melbourne: tá *Deutsche Schule* i Sydney cheana, agus tá an Ambasáid Ghearmánach ag smaoinéamh ar chuidiú lena leithéid a bhunú i Victoria de bharr na gceisteanna a fuair sí ó Gearmánaigh a bhí ag brath ar chur fúthu anseo. Leanfadh an scoil sampla chlár dátheangach Cheanada: tosú leis an teanga nua, leath na ranganna a bheith i mBéarla faoi bhliain 6, agus 80% faoi bhliain 11.

Bheadh éileamh anseo ar a leithéid mar atá cheana ar oideachas dátheangach, ach is minic atá ar dhaltaí turas fada a dhéanamh chun teacht ar an oideachas sin. Tá beartas trí theanga ag an Aontas Eorpach i gcúrsaí oideachais; dá gcloífimis leis sin bheadh orainn LOTE a dhéanamh i bhfad níos éifeachtaí ná mar atá agus an t-oideachas dátheangach a chur ar fáil in aice láithreach ar fud an Stáit.

¹ *Double agents*, Leigh Parry, *Education Age*, 12/6/05.

San eagrán céanna de *Education Age* bhí litir ó dhalta nach raibh róshásta le múineadh na dteangacha i LOTE. Bhíodh dúil aige i Sínis agus é ag trúth leis na ranganna teanga mar go mbíodh an-fhonn air máistreacht a fháil ar an teanga agus í a úsáid go sóisialta. Tháinig díomá air nuair a fuair sé amach nach raibh áilleacht na Sínisse á cur in iúl dó agus nach rabhthas ag cur lena fhoclóir agus lena thuiscint.

Cé go bhfuil baint ag na múinteoirí leis an scéal ní chreidim gurb iad amháin is ciontach leis. Is é a mhilleann áthas na foghlama an iomarca coimhlinte agus dul i gceann ábhar mín ealaíonta a fhoghlaim go meicniúil, rianúil.

Tarraingíonn an scéal seo scéal eile anuas, agus ceann a pléadh cheana anseo: oideachas dátheangach a chur ar fáil i nGaeilge san Astráil. Bheadh roinnt rudaí le cur san áireamh: an líon daoine a bheadh sásta a gclann a chur ar scoil ann, an tacaíocht a bheadh an Ambasáid sásta a thabhairt dóibh, an méid airgid agus dúthrachta a bheadh ag teastáil chun suíomh a fháil agus scoil a bhunú. Is dócha nach scéim í atá réidh lena cur i bhfeidhm: tá an pobal róbheag, níl suim ag a bhformhór i nGaeilge, agus is scata scáinte iad na díograiseoirí (dream nach bhfuil clann óg ag a mbunáite). Níl a bhac sin orainn Gaeilge a chur á múineadh mar ábhar sna gnáthscoileanna, áfach, rud a rinneadh i mbunscoil amháin ar a laghad. Is é ab fhearr fós an teanga a bheith ar fáil i gcúpla meánscoil freisin, cé go mbeadh súil agat go n-éireodh níos fearr léi ná mar a éiríonn leis an gcuid is mó de theangacha de chuid LOTE.

Turas an domhain i lár an lae

An reader remembers a multilingual acquaintance.

An trácht a rinneadh ar chúrsaí dátheangachais san eagrán deireanach chuir sé Muiris Ó Súilleabháin ag cuimhneamh ar chara leis, Seán Ó Riain, a bhí ina rúnaí in Ambasáid na hÉireann i gCannberra. Sé teangacha a bhí aige ach i nGaeilge amháin a labhraíodh sé le Muiris.

Is cuimhin liom lá lóin i mo thigh i Fitzroy Falls blianta ó shoin agus mise ag caint le Seán i nGaeilge, ansan eisean á haistriú go Gearmáinis na hEilbhéise dá bhean chéile, ise ag déanamh aistriúcháin go Fraincis do chara eile agus ansan an Francach á haistriú go Béarla do mo bhean chéilese, Joanne. Turas an domhain i lár an lae.

Ag scrúdú teangacha

Going by the Leaving Cert papers, Ireland is multilingual; but more students are doing French than Irish.

I mbliana ní dhearna ach 14,700 dalta Gaeilge ar an leibhéal is airde sa Mheánteist in Éirinn, le hais an 16,000 dalta a rinne Fraincis agus an 32,000 a rinne Béarla. Cheana féin tá iarracht á déanamh ar ábhar úr suimiúil a sholáthar: ón mbliain seo amach beidh ceisteanna roghnacha nua sa scrúdú Gaeilge i dtaobh na drámaíochta agus na scannánaíochta.

Chuaigh a lán daltaí i gceann teangacha eile - seanGhréigis, Araibis, Eabhrais, Gearmáinis, Iodáilis, Spáinnis, Rúisis agus Seapáinis.

Is féidir teanga eile a dhéanamh fiú mura mbaineann sí leis an ngnáthchuraclam. Tá an t-ádh leat más í do theanga dhúchais í nó más as ballstát den AE duit. I mbliana b'fhéidir leat Laitvis, Liotuáinis, Ungáiris agus Slováicis a dhéanamh dá bharr.

Chuir an Taoiseach féin a chuid tuairimí in iúl i bpíosa a scríobh sé don *Irish Times* roimh na scrúduithe. Dúirt sé go bhfuil a fhios aige cá mhéad eolas atá le cur de ghlanmheabhair le haghaidh na scrúduithe agus gur cóir breis béime a chur ar chumas anailísithe agus taighde – leasú atá le cur faoi bhráid an Aire. Aontaíonn sé go hiomlán leis an Aire gur ceart breis marcanna a thabhairt do labhairt na Gaeilge, an rud is tábhachtaí tar éis na mbeart. Tá sé i

gcoinne Gaeilge a ligean ar lár mar theanga éigeantach ach go mór ar son na hiarrachta atá an tAire a dhéanamh ar staidéar na teanga a dhéanamh níos taitneamhaí.

Gheobhaidh na daltaí a gcuid torthaí ar 16/8/06.

Plean eile

Yet another ministerial attempt to revive the linguistic flame.

D'fhéadfá *last hurrah* na Gaeltachta a thabhairt air. Tá plean ag an Aire (plean eile), agus seo ceann de na torthaí a bheidh air, le cúnamh Údarás na Gaeltachta: €150,000 a chur ar fáil le haghaidh ionaid seirbhísí teanga agus an trealaimh a bheidh a gabháil leo. Beidh ciste eile ann chun gur féidir le coistí áitiúla teacht ar shaineolas.

Deich n-ionaid ar fhichid a bheidh ann ar dtús agus cúig cinn déag eile le teacht. Beidh siad ina n-áis ag an té atá ina chónaí sa Ghaelacht agus fonn air Gaeilge a fhoghlaim; chomh maith leis sin déanfaidh siad pobal na Gaeltachta a 'athmhisniú' – cibé ciall atá leis sin agus an teanga beagnach tréigthe.

Dúradh na gnáthrudáí faoi dheis a thabhairt do dhaoine an taoide a chasadh, caint a bhfuil rian an tseachmaill uirthi agus an taoide ag teacht ina rabharta sa treo contráilte. Tá monatóireacht le déanamh gach leathbhliain ar dhul chun cinn na pleananna teanga i ngach Gaeltacht chun deacrachtaí a aithint in am. Is é an deacracht is mó atá ann nach bhfuil éifeacht anois le pleananna. Dá ndéanfaí pleanáil chuimsitheach sna seascaidí féin bheadh cuma eile ar an scéal ach ní dhearnadh: bris eile nach féidir a thabhairt isteach.

An té atá thuas

A new report reveals the struggle to maintain the use of Irish in Gaeltacht schools.

Tá tuarascáil nua ar an nGaeilge faighte ag an Rialtas agus í déanta ag an gComhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (CNCM). Rinne siad taighde ar dhá scoil Ghaeltachta agus ar ghaelscoil: i ngach scoil acu dúirt na múinteoirí go raibh inní orthu faoi chumas Gaeilge na bpáistí.

Léirigh an tuarascáil fadhbanna ab eol do mhórán a bheith ann, ach atá anois á gcur go hoifigiúil faoi bhráid an Aire. I scoil Ghaeltachta amháin b'fhearr leis na múinteoirí Béarla a úsáid toisc go raibh níos mó taithí ag na daltaí ar théarmaíocht Bhéarla. Sa scoil eile is é an deacracht ba mhó a bhí acu an méid ama ab éigean dóibh a chaitheamh ag feabhsú Ghaeilge na bpáistí, go háirithe sna bunranganna. Dúirt an príomhoide go raibh saghas nua daltaí ann le blianta beaga anuas – páistí a raibh easpa Gaeilge orthu toisc nárbh as don Ghaeltacht dá muintir. Ní raibh an seansaibhreas cainte ag an gcuid eile. Bhí sé an-deacair páistí a chur ag labhairt Gaeilge agus iad amuigh sa chlós, agus ba ghá iad a spreagadh chun Gaeilge a labhairt lena chéile agus leis na múinteoirí.

Sa Ghaeltacht ba mhó an inní a bhí ar thuismitheoirí faoi chumas Béarla a gclainne ná faoina gcumas Gaeilge, agus i ngach scoil bhí bhí úsáid á baint as téacsleabhair Bhéarla sna hardrangana toisc go raibh sé chomh deacair sin a leithéidí a fháil i nGaeilge – seanscéal eile.

Níl Gaeilge na CNCM féin saor ó locht. Seo sliocht as an leagan Gaeilge dá suíomh agus rian an bhunBhéarla go soiléir air.

D'fhoilsigh an CNCM doiciméad dar teideal *Teangacha i gCuraclam na hIar-Bhunscoile: páipéar díospóireachta* i Samhain 2003. Ba í an CNCM a choimisiúnaigh an doiciméad, agus an tOllamh David Little as Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath, a thairg. Sholáthair an doiciméad bonn do chéad chéim phróisis chomhairliúcháin ina ndearnadh iniúchadh ar shaincheisteanna a bhí ábhartha do theagasc teangacha i gcuraclam na hiar-bhunscoile. Tionóladh an próiseas comhairliúcháin le linn 2003/4 agus chuimsigh sé: suirbhé agus ceistneoir ar líne; dhá sheimineár ar cuireadh; seimineár comhairliúcháin do choiste cúrsaí teangacha na CNCM; cuireadh ag iarraidh aighneachtaí.

Shíl *An Lúibín* gurbh fhiú an méid sin a aistriú go Gaeilge – mar a leanas:

I mí na Samhna 2003 d'fhoilsigh an CNCM doiciméad dar teideal *Teangacha i gCuraclam na hIar-Bhunscoile: páipéar díospóireachta*. Ba í an CNCM a choimisiúnaigh an doiciméad, agus an tOllamh David Little as Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath, a rinne é. Ba é an doiciméad seo bunús an chéad chuid den chomhchomhairliú ina ndearnadh iniúchadh ar cheisteanna a bhain le teagasc teangacha i gcuraclam na hiarbhunscoile. Bhí an comhchomhairliú seo ar siúl ar feadh 2003/4 agus is éard a bhí ann: suirbhé agus ceistneoir ar líne; dhá sheimineár ar cuireadh; seimineár comhairliúcháin do choiste cúrsaí teangacha na CNCM; iarratas ar aighneachtaí.

Agus seo an leagan Béarla mar chomparáid:

In November 2003, the NCCA published a document entitled Languages in the Post-primary Curriculum: a discussion paper. This paper, commissioned by the NCCA and produced by Professor David Little of Trinity College Dublin, provided the basis for the first phase of a consultation process where issues relevant to the teaching of languages in the post-primary curriculum were explored. The consultative process took place during 2003/4 and included: a survey and online questionnaire; two invitational seminars; a consultative seminar for NCCA languages course committees; an invitation for submissions.

Féach: www.ncca.ie

Mura mian leat *An Lúibín* a fháil cuir teachtaireacht dá réir chun: ColinG.Ryan@ato.gov.au.

Colin Ryan